

lijken van
zijn harte-
kt eenige
ieder per-
atelijkheid
nisch heb-
ieten pas-
HEPP.

NST

k (op den
de dichter
it de aan-
schouwen-
van facie-
legde bij-
er is over
en kleinen
van dezen
g naar de
uiden der

voor men
ring in de
werk.
ling groot-
rk op, dat
Studenten-
en gedielt
afschieding
vogleeraren
Universiteit
em bekend
mdel „Eer-
1, vestigde
ij toen nog
gekomen
„fantasio“
Genestet's

de gelegen-
geerde op-
nde zijn le-
e weven, en
en wat hij
isch opzicht
Tolstoi.
vinden van
int hem pas-
uren waard
ver andere
el ligt. Daar-
ijn. G. heeft
agt dat dan
ten van het
e zich daar
we hier te
veelszins be-

het dik op-
en en rho-
wondert het
in het huis
blik denkt ge-
ten om zijn
aat te doen
er die wen-
niet om het
daarbij be-
van Soames
komen van
sibare schil-
chapparaten.
chrijver zeg-
niet noodig
a de ziel van

ei is G. dan
zijn beschou-
ing in het aan-
gen zegt hij
idenken over
die zij zoo
het geheim
laat hij dan
ij denkt zoo-
et zoals het
Michael dan,

h op de zelf-
arin hij haar
gaat volgen
Maar er ont-
k toch wel op
oet het niet,

studenten jaren dateeren, veel bijval, waar hij die voordroeg.

In 1851 predikant geworden, eerst te Moordrecht, daarna te Delft, bleef hij met dichterlijken arbeid voortgaan. Zijn bijdragen aan de „Christelijke Volks-almanak“ en „Het Zondagsblad“, straks zijn bundels „Leekedichtjes“ en „Laatste der Eerste“ werden wederom in breeden kring gewaardeerd.

In de laatste jaren der 19e eeuw, vooral nadat de Genestet overleden was (1861) groeide de bekendheid tot populariteit. Busken Huët schreef, dat „de jongelingschap zijne levenspsalmen van buiten (kende) en jonge meisjes ze uitschreven in hare albums“. Verzen als „Het Haantje van den Toren“, „Een kruis met Rozen“ e.d. werden door bijkans iedereen gekend en behoorden jarenlang tot het repertoire van alle verzen-voordragende verenigingen.

Thans — men leze er de verschillende gelegenheidsartikelen maar op na — moet men constatareeren, dat de groote, haast algemeene belangstelling voor de Genestet en zijn werk verdwenen is.

Van de populariteit, die zijn poëzie bij een vorig geslacht nog genoot, is vrijwel niets meer over. „Wie“ aldus schrijft Ds P. J. Molenaar in „Stemmen des Tijds“, „verder nog, behoudens onze studeerende jeugd en enkelen ouden van dagen, (zijn) werk lezen is mij onbekend, maar ik geloof, dat het getal zeer klein is.“ Terwijl Busken Huët nog zei dat „hem een standbeeld op te richten zal eenmaal de niet meer dan natuurlijke uitdrukking eener door duizenden gevoelde behoefte zijn“, is thans zelfs de naam van den dichter bijkans verbleekt.

Geen wonder dus, dat men, door de gelegenheid van den tijd aan de Genestet herinnerd, zich afvraagt welke dan de betekenis is van dezen dichter en zijn werk. De opvattingen omtrent kunst en schoonheid zijn totaal veranderd, men weet het; de negentiende eeuw, tijd van zelfvoldaanheid en deugdcultus, had geen hooge aspiraties, ook dat weet men. De verandering in belangstelling kan men dan ook wel verklaren. Maar, zoo vraagt men, wat is nu het objectieve oordeel over de Genestet, welke betekenis heeft hij nu als dichter gehad?

Wil men die vraag beantwoord zien, dan moeten drie dingen onderzocht, de drie factoren die beslissen over de waardij van elke literatuurschepping: in hoeverre vindt men den tijd van den dichter in zijn werk weerspiegeld; in hoeverre herkent men daarin zijn persoonlijkheid; in hoeverre voldoet het aan de eischen van techniek.

en haar gedachtegang daarbij is: wat akelig, dat ze het niet aan Michael kon vertellen, want ze was er nog niet weer mee begonnen om hem alles te zeggen. Heerlijk is dat w a n t 't is of G. zegt: streep u dat even aan, dan kunt u het onthouden. Ik vermoed dan ook, dat menige dame, als ze van Galsworthy leest, zal denken (ook al laat ze niets merken): Schrikkelijk, hoe wij er van binnen uitzien schijnt deze man tamelijk goed te weten! En ge kunt daar gerust op antwoorden, met de moderne menschen uit dit boek: Yes, awfully good!

En dit alles verhaalt hij ons met die gedempte aanslag, waar hij het geheim van bezit. Het is evenwel een aanslag, die voor hem die hooren kan, vol is van gevoel en leven.

Zoo komen wij tot de meer materiele eigenschappen van het werk.

Nu heeft het gehele verhaal, zooals het thans compleet voor ons ligt, deze hoofdstrekking, dat het tijdspiegel wezen wil. Onze tijd te signaleeren in zijn eigenaardigheden, den gang en de tendenzen van het moderne leven te laten zien, die voor ons te peilen. Daartoe gaat G. al over in het derde deel. Hij laat dat spelen in 1920. Dus reeds de na-oorlogse periode. Terwijl hij van het begin afaan de overgang naar dien tijd heen ons doet meeleven, door te beschrijven, hoe in de veilige, soliede, berekenende Forsyte-wereld vreemde elementen inkomen, voorboden van de fin-de-siècle-metamorphose¹⁶⁾. De onberekenbaarheid van Irene. De vrijbuitergeset van Boninny. De artistieke levensopvatting van de overigens stijlvolle Young-Jolyon. Er gaat een böse Ahnung¹⁷⁾ door de oude familie, wanneer zij ondanks zichzelf gaan merken, dat zekerheid en betrouwbaarheid op allerlei gebied gaat verdwijnen en dat er nadert een toenemend los worden van menschen en van de samenleving. Ook kondigt zich reeds aan een toenemen van geestelijke armoede.

Maar daartegenover staan toch de beide eerste deelen, vooral het eerste deel, op zichzelf. Eenigermate althans. Geen wonder, want het is veel eerder geschreven dan de andere, terwijl G. toen nog niet de godacht had, dat het tot een zoo grootsche cyclus zou uitgroeien.

In het eerste deel wordt heel scherp gesteld het probleem van den bezitsmens. Als dat begint, het wegvallen van bezit en de onzekerheid komt, dan is Soames de man, die het bezitsinstinct (possessive-instinct) ver- tegenwoordigt. Hij wil het bezit nemen, ook waar het zich niet geeft. Irene, Soames' vrouw, is per vergissing niet hem getrouwd. Zij wil vrij zijn. Zij is een meer symbolische, dan wezenlijke figuur. Zij representeert de idee der schoonheid. En schoonheid oefent volgens G. op ieder mensch haar attractie uit, zelfs op het meest berekenende Cijferhoofd. En nu wil Soames haar bezitten, met hetzelfde instinct, als waarmee hij zijn fin- anciën beheert en zijn schilderijen verzamelt.

Tegelijk echter is Soames de belichaming van het

Met een nagaan van deze drie punten ten opzichte van de Genestet's poëzie kan men de gestelde vraag tot een oplossing brengen.

In hoeverre vindt men de Genestet's tijd in zijn werk weerspiegeld?

Dat kan men alleen zeggen, als men een beeld zich heeft gevormd van dien tijd en aan dat beeld het werk toetst. Uiteraard kunnen we in een algemeen artikel als dit slechts hoofdlijnen trek- ken. Maar die zijn toch wel voldoende om het gewenschte beeld te verkrijgen.

Op staatkundig en kerkelijk gebied gaf een gema- tigd liberalisme den toon aan, dat uit angst voor revolutie en omwentelingsgezindheid steeds meer reactionair werd. In het wetenschappelijke heersche- te, onder invloed van evolutionisme en experiment- zucht, twijfel aan alles wat traditie heette. In de literatuur uitte enerzijds de romantiek, aan den anderen kant het humoristisch-realisme de behoef- te aan vrijheid, die sinds vele jaren gewekt was, maar door de gebeurtenissen een illusie was gewor- den. En de menschen zelf, in hun breedere lagen, waren met den geest van zelfvoldaanheid en chau- vinistische tevredenheid behept, dien Polgieter als den Jan Saliegeest heeft gegist.

Zoo was de tijd.

En nu het werk van De Genestet.

Men behoeft het niet veel meer dan oppervlakkig te kennen om het als literair de verlegenwoordiging van beide richtingen, van romantiek en van humo- ristisch-realisme te weten. Romantiek is er in de meeste natuurdichtjes, reis-impressies, tafereeltjes van huiselijkheid. De straks genoemde verzen: „Het Haantje van den toren“ en „Een kruis met Rozen“ zijn al heel duidelijk getuigen van dat romantische. Humoristisch realisme is er overal: in de kijkjes in het leven, de bespiegelingen omtrent menschen en dingen, de tooneeltjes uit eigen leven. Humor, gezonde, echte, tintelende humor is zelfs een der meest opvallende karaktertrekken van de Genestet's werk.

De wetenschappelijke gaste van zijn tijd komt telkens weer aan de orde (men denke aan „Weten- schappelijke ontwikkeling“, „In de bibliotheek van een liefhebber“ e.d.). De gevoelens in het Staat- kundige passeeren herhaaldelijk de revue (men herinnere zich het zeer bekende „Alarmisten“ en de teekenende verzen uit „De Sint-Nikolaasavond“).

De strijd der meeningen op godsdienstig gebied is het onderwerp van de „Leekedichtjes“, de gees- tige, puntige, „lichtgewapende lessen“, die meer dan eenig ander werk van de Genestet de aandacht

unamiable zijn. (Het onbeminnelijk zijn). Niemand kan hem liefhebben zooals dat eigenlijk moet. Hij stoot af.

Nu schuilt hier een fout in G.'s boek, die wij dui- delijk moeten zien. Hij stelt het eigendomsprobleem. Doch de man, die den eigendom verdedigt is tegelijk onbeminnelijk. De overweging „dat Irene toch zijn eigen vrouw is“, komt van den kant van iemand, door G. voortdurend geteekend als onsympathiek. Daardoor verschijnt ook het eigendomsrecht in een onsympathiek licht. G. bekelt in S. dat possessive-instinct. Het komt tenslotte zoover, dat de wil van S., om Irene te behou- den als zijn vrouw nagenoeg op één lijn wordt gesteld met het imperialisme, waarmee Engeland in den Boerenoorlog die volken aan zich wilde blijven onder- werpen, hoewel ze streeden voor hun rechtmatige vrij- heid. Het is er maar even, maar het is er dan toch! G. borduurt hiermede op het stramien, door hemzelf aangegeven: het possessive-instinct staat nooit stil. Het gaat hoe langer hoe verder.

Later vinden wij bij hem nog de uitspraak, dat alle wil om te bezitten eigenlijk egoïsme is. Eigenliefde.

Dit is niet waar. Wel geldt het van begeerigheid en glorigheid. Maar niet van de liefde tot het eigen bezit. De wens om te bezitten, en het bezit te verdedigen en te genieten, is geen eigenliefde in den zin van egoïsme. Maar het is expansie van het eigen-zelf, uitbreiding, ontwikkeling. Het is een uitgroeien van het ik tot het object, tot het beleven van zielekrachten, waar het ik op is aangelegd, en om welke beleving het met recht mag vragen. Met name geldt dit waar Soames Irene wil behouden voor zich. Want al heeft hij fouten in zijn liefde tot haar, hij heeft haar lief. En wat nog meer zegt: hij verdedigt zijn rechten.

G. heeft dan ook geen oog gehad voor het belang van Bijbeluitspraken als die, waarin nadruk op het eigen- dom wordt gelegd. Eigen huis, eigen kinderen, eigen man, eigen vrouw, eigen hand en eigen werk. En tegen- over de zeer betrekkelijke zielkundige diepte door hem in zijn uitspraak gelegd, dat eigendom „amour propre“ (eigenliefde) is, staat de veel diepere psychologie van den Bijbel, welke zegt: Die zijn eigene vrouw liefheeft, die heeft zichzelf lief. Dat wil naar de zielkundige kant dit zeggen: dat, voorzoover hier van eigenliefde sprake is, het is een liefde, die door het object heen, tot zichzelf gelouerd en verrijkt terugkeert.

We hebben hier dus te doen met een verregaande fout in de probleemstelling van het eerste (en tweede) deel. Dat is alleen mogelijk, doordat G. het goddelijk gebod niet gepeld heeft en dus niet eert. Een Christen is hij dan ook niet.

Gelukkig, dat nu die eerste opzet tot een cyclus is uit- gegroeid. Want een vervolg was G. schuldig, zoowel aan de figuur van S. als aan zijn probleemstelling. Hij heeft dat gevoeld, mede door de critiek van anderen. Later,

getrokken hebben, weerklank vonden, maar ook scherpe critiek uitlokten.

En tegen den Jan Saliegeest vindt men herhaal- delijk en in de Leekedichtjes, maar ook in tal van andere verzen (ik noem ten voorbeeld het nogal bekende „Levenslied“) geduchte uitvallen.

Men vindt dus metterdaad in de Genestet's werk zijn tijd weerspiegeld: hij staat midden in dien tijd!

't Is zelfs niet te veel gezegd, als we beweren, dat men om het geestes- en sociale bewegen der midden 19e eeuwse jaren kennen in de Ge- nestet's gedichten een veelheid van waardevol ma- teriaal heeft.

Aan de eerste, algemeene voorwaarde voor lite- raire betekenis voldoet derhalve de Genestet's werk ongetwijfeld. Maar nu komt aanstonds het tweede punt naar voren, de vraag in hoeverre herkent men in dat tijdspiegelende de persoonlijkheid van den dichter.

Daarover, en over de derde quaestie: de techni- sche kant in de zank in een volgend artikel. C. T.

Een oriënteerend artikel over ethische opvattingen.

Het is voor velen niet altijd gemakkelijk, te weten, wat nu eigenlijk de ethischen willen. Sommigen onder hen hebben de gewoonte, datgene, wat zij in de woor- den der orthodoxie kunnen zeggen, hardop te zeggen, en datgene, wat hen doet springen over den drempel der orthodoxie, te laten afvallen. Wie in deze laatste kunst niet te zeer bedreven is, komt er dan niet achter, wat men in het ethische kamp wil. Daarom is het goed, als er ook ethischen zijn, die precies zeggen, waar het h. i. op staat en dat er gereformeerden zijn, die bij dergelijke uitspraken den vinger leggen, om anderen te leeren.

Zoo heeft ds v. d. Sluis herhaaldelijk gedaan, en zoo doet hij ook nu, als hij in Goudsche Kb. schrijft:

Ds J. A. L. Hovy, Ned. Herv. Predikant te Wijk aan Zee en Duin, heeft tot een hulpmiddel bij het godsdienstonderwijs aan ontwikkelden een boek ge- schreven, dat tot titel draagt: „Het Christelijk Geloof“. Wij willen er eenige uitspraken omtrent gewichtige punten uit aanhalen om onze lezers en lezeressen daaruit te doen zien, hoe iemand van ethisch beginsel

wanneer bij Fleur (S.' dochter) dezelfde vrijheidsdrang tijdens haar huwelijk ontwaakt, als bij Irene vroeger, treedt S. op als de stille, sympathieke, zorgvolle wach- ter bij haar huwelijk en haar zielrust. Dan staat hij vóór ons, niet als gedreven door een possessive-instinct van een of andere soort, maar als de beschermmer van het goede en de betrouwbaarheid in een losgewrikte we- reld. Dan laat G. hem recht wedervaren, en zegt hij, al is het met de hem eigen ironie, dat, wanneer Soames de kamer uitgaat, de menschen het gevoel hebben, dat een stukje veiligheid en zekerheid hen gaat verlaten. G. tegenover S. wijzigt zich kennelijk, hoewel hij het be- wonderenswaardig weet te maskeeren.

Hoe komt dit? Omdat G. in den loop van het ontstaan van dezen cyclus ten opzichte van zijn eigen figuren een ontwikkeling heeft doorgemaakt. In het Victoriaan- sche tijdperk gedacht zag hij het bezitsinstinct, de wel- gedaanheid van de Forsyte's als geborneerd en hatelijk. In de na-oorlogse periode, als door, of parallel met den oorlog, de ideeën van de menschen zijn veranderd en losser geworden, gaat hij de vasthoudendheid en het rationele van een Soames laten zien in een sympathiek licht. Hij leert door de tegenstelling en de ontwikkeling der dingen de waarde ervan zien. Dan komen de ver- houdingen voor hem recht te staan, en hij demonstreert aan deze figuur de omzetting van zijn eigen ideeën. Als de onbetrouwbaarheid toeneemt bij dienstbaren, in de sport, het bankwezen, de politiek, de kunstwereld, krijgt de persoon van Soames wat hem toekomt en de waar- heid evaneens. Laat G. bij wezen de gelegenheid te heb- ben gehad tot die voltooiing. Anders zou zijn schrijvers- erfenis op dit punt een groote schuld zijn geweest. Hij heeft deze nu kunnen afdoen. Maar daarom mag het begin van dezen roman nooit worden losgemaakt van het vervolg en het slot. Het probleem hier aangeraakt, is het probleem van het gehele boek. Het moet alles wor- den bezien in het licht van wat zooeven is gezegd.

(Wordt vervolgd.)

¹⁾ Zijn neus staat alsof hij snuift.

²⁾ Plomp.

³⁾ Breeds borst.

⁴⁾ Kin.

⁵⁾ Flank.

⁶⁾ Kwiek; de godachte van gulzig of begeerig tegenover het leven ligt er echter ook in.

⁷⁾ Met heldere, hazelsofkleurige oogen, en witte oogleden met donkere wimpers.

⁸⁾ Spitsen.

⁹⁾ Hoogdravendheid.

¹⁰⁾ Bedoeld is: godaanterverwisseling, die het menscheijk leven ondergaat, wanneer een periode ten einde loopt, zich heeft uitgesleut, en een nieuwe orde der dingen moet gaan groeien.

¹¹⁾ Een huivering, somber voorgemoet.